

dr Adrian Mitrega
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach
Wydział Prawa, Administracji i Zarządzania
amitrega@ujk.edu.pl

TERRORYZM NUKLEARNY JAKO ZAGROŻENIE ASYMETRYCZNE POCZĄTKU XXI W.

NUCLEAR TERRORISM AS AN ASYMMETRIC THREAT OF THE BEGINNING OF THE 21ST CENTURY

Streszczenie: Przełom XX i XXI wieku ukazał nowe oblicze terroryzmu. Nuklearne ostrzeżenie czecheńskich separatystów z 1995 roku, wykorzystanie bojowego środka trującego przez sektę Najwyższą Prawdę, czy wreszcie użycie przez terrorystów z Al-Kaidy rejsowych samolotów pasażerskich jako narzędzia terroru, wywołało przeświadczenie, iż terroryści w swych działaniach mogą posunąć się do coraz bardziej wyrafinowanych i śmiercionośnych metod ataku, których kulminacją mógłby stać się terrorystyczny zamach z wykorzystaniem broni nuklearnej. Artykuł prezentuje zagrożenie wynikające z próby pozyskania broni nuklearnej przez terrorystów, a także ukazuje międzynarodowe wysiłki na rzecz uniemożliwienia proliferacji broni jądrowej.

Słowa kluczowe: terroryzm nuklearny, ochrona materiałów radioaktywnych.

Summary: The turn of the 20th and 21st centuries showed a new face of terrorism. Nuclear warfare of the Chechen separatists in 1995, the use of chemical weapon by the sect of the Supreme Truth, and finally use by the Al-Qaeda terrorists of cruise passenger aircraft as a terror weapon, has resulted in the conviction that terrorists in their actions may move into increasingly sophisticated and deadly methods of attack, culminating in a terrorist attack using nuclear weapons. The article presents the threat posed by the attempted acquisition of nuclear weapons by terrorists and shows international efforts to prevent the proliferation of nuclear weapons.

Keywords: Nuclear terrorism, protection of radioactive material.

Wstęp

Problem terroryzmu nuklearnego istniał praktycznie od momentu pojawienia się broni atomowej. Nadmierny rozwój broni nuklearnej oraz jej miniaturyzacja w okresie zimnej wojny spowodowały obawy, że broń wielkości walizki może zostać zdetonowana na obszarze dużego miasta. Na domiar złego po rozpadzie ZSRR nastąpił kryzys w stosunku do zabezpieczenia radzieckiej broni jądrowej, materiałów rozszczepialnych czy

kadry naukowej dotychczas pracującej w atomowym przemyśle zbrojeniowym. Ponadto doniesienia o zaginionych 84 atomowych walizkach nuklearnych wzbudziły obawy wśród wspólnoty międzynarodowej oraz służb specjalnych o bezpieczeństwo w skali globalnej (Williams, 2005, s. 109-113). Posiadanie takiej broni przez organizacje terrorystyczne stałoby się poważnym zagrożeniem dla współczesnego świata, gdyż broń atomowa mogłaby stać się „narzędziem szantażu politycznego najwyższej klasy” (*Raport komisji Gilmore’a*, 2011, s. 24). Terrorystyczna epoka nuklearna na pewno zmieniłaby obecny paradygmat światowego bezpieczeństwa, a broń jądrowa, przestałaby być traktowana jako gwarant międzynarodowego bezpieczeństwa.

Technologia umożliwiająca pozyskanie broni nuklearnej stała się obszarem zainteresowania organizacji terrorystycznych już w latach 90. XX w. Natomiast wzrost zagrożenia wynikającego z przeprowadzenia ataku terrorystycznego z wykorzystaniem broni nuklearnej nastąpił po ataku na World Trade Center 11 września 2001 r. Miesiąc po wydarzeniach z Nowego Jorku, prezydent USA George W. Bush otrzymał informacje od dyrektora CIA George’a Teneta, iż Al.-Kaida pozyskała z rosyjskich arsenałów 10 kilotonową broń atomową, i że ta broń może znajdować się na terenie Nowego Jorku. Władze USA zdecydowały o przeprowadzeniu tajnej operacji mającej na celu znalezienie i neutralizowanie ładunku jądrowego. Według informacji medialnych bomby nie odnaleziono, niemniej reakcja władz USA pokazała, iż wszelkie tego typu informacje traktowane, są z należytą powagą (Allison, 2008).

Istota i typologia terroryzmu nuklearnego

Wyrażenia „terroryzm nuklearny” używa się najczęściej, określając wydarzenia o bardzo zróżnicowanych cechach. Pojęcie to odnosi się zarówno do wydarzenia doniosłego znaczenia, jednak o małym prawdopodobieństwie, tj. wykorzystania broni nuklearnej przez terrorystów, jak i wydarzenia małego znaczenia, jednak o dużo większym prawdopodobieństwie, np. zastosowania niedopracowanej bomby radiologicznej (Hołyst, 2009, s. 735). Wśród wielu ekspertów zajmujących się badaniem zjawiska terroryzmu dominuje przekonanie, iż terroryzm nuklearny jest najbardziej przerażającą formą tzw. superterroryzmu czyli, terroryzmu z wykorzystaniem broni masowego rażenia (Marcinko, 2006).

W raporcie *Preventing Nuclear Terrorism: Continuous Improvement or Dangerous Decline?* z marca 2016 r. zostały określone trzy potencjalne typy terroryzmu nuklearnego. Pierwsze zagrożenie związane jest z zdobyciem broni jądrowej przez terrorystów¹. Jest to metoda najtrudniejsza do osiągnięcia dla terrorystów. Druga metoda realizacji terroryzmu nuklearnego związana jest z konstrukcją tzw. „brudnej bomby”. Technika

¹ Istotnym problemem, w dziedzinie bezpieczeństwa międzynarodowego pozostaje możliwość uzyskania broni nuklearnej przez organizacje terrorystyczne. Najczęściej omawiane są trzy scenariusze potencjalnego uzyskania broni jądrowej przez terrorystów: grupa terrorystyczna konstruuje własną broń nuklearną, państwo, które jest w posiadaniu broni nuklearnej, przekazuje tego typu broń terrorystom, grupa terrorystyczna wykrada broń nuklearną z państwa, które ją posiada (Walsh, 2003, s. 176).

ta polega na przyłączeniu do konwencjonalnych materiałów wybuchowych materiałów promieniotwórczych. Trzecia metoda związana jest z atakiem na obiekty energetyki jądrowej, a następnie uwolnienie materiałów radioaktywnych w wyniku sabotażu (Bunn, *et. al.*, 2016). Natomiast C.D. Ferguson i W.C. Potter w swej książce *Cztery twarze nuklearnego terroryzmu* wyróżnili cztery rodzaje ugrupowań terrorystycznych, które w większym lub mniejszym stopniu mogłyby zdecydować się na użycie broni masowego rażenia, w tym broni nuklearnej. Tymi kategoriami organizacji terrorystycznych są: ugrupowania apokaliptyczne, ugrupowania polityczno-religijne, ugrupowania narodo-wo-separatystyczne oraz organizacje stosujące tzw. terroryzm „jednej sprawy” (Ferguson, Potter, 2004).

Przykłady międzynarodowych uwarunkowań w aspekcie zwalczania terroryzmu nuklearnego

Podstawę systemu nierozprzestrzeniania broni nuklearnej we współczesnym świecie stanowi *Traktat o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej (Non-Proliferation Treaty – NPT)*, który został podpisany 1 lipca 1968 roku i wszedł w życie 5 marca 1970 roku. Traktat NPT dzieli państwa–strony na dwie kategorie: państwa posiadające broń jądrową oraz państwa, które jej nie posiadają. Do pierwszej grupy zalicza się Chiny, Francję, Rosję, Stany Zjednoczone oraz Wielką Brytanię. Zgodnie z postanowieniami traktatu państwa posiadające broń jądrową zobowiązują się do całkowitego rozbrojenia swych arsenałów jądrowych, natomiast państwa nie posiadające tego typu broni rezygnują z dążeń do jej zdobycia (Kaczmarek, 2008, s. 532). Państwa, które podpisały traktat NPT zobowiązały się również przestrzegać pewnych zakazów odnoszących się do problemu nierozprzestrzeniania broni jądrowej:

- zakaz pozyskiwania broni jądrowej w jakikolwiek sposób przez państwo, które nie posiada tego rodzaju broni.
- zakaz udostępniania państwom nieatomowym broni jądrowej, urządzeń, surowców oraz informacji technologicznej potrzebnej do stworzenia broni nuklearnej.
- zakaz rozpowszechniania broni nuklearnej w ramach struktur wojskowych, których członkiem jest państwo posiadające tego rodzaju broń (Dz. U. 1970, nr 8, poz. 60).

Pod naciskiem opinii publicznej, a także wielu państw, które poczuły się zagrożone jądrowym wyścigiem zbrojeń, wprowadzono do tekstu Traktatu zobowiązanie mocarstw do prób osłabienia atomowego wyścigu zbrojeń. Mówi o tym artykuł VI – „każda ze stron układu zobowiązuje się do prowadzenia w dobrej wierze rokowań w sprawie skutecznych kroków mających na celu zaprzestanie w najbliższym czasie wyścigu zbrojeń jądrowych, w sprawie rozbrojenia jądrowego oraz w sprawie układu o powszechnym i całkowitym rozbrojeniu pod ścisłą i skuteczną kontrolą międzynarodową” (Dz. U. 70.8.60). Niestety przepis ten był systematycznie ignorowany przez mocarstwa atomowe (Pytlakowska, 2005).

Poważnym ograniczeniem układu NPT oraz innych wielostronnych międzynarodowych porozumień rozbrojeniowych jest dobrowolny charakter członkostwa, a także słabość uregulowań odnoszących się do kontroli bezpieczeństwa obiektów nuklearnych oraz brak realnych sankcji wobec łamania postanowień układu. Mglistość oraz łagodność znajdujących się w układzie NPT sformułowań była ceną za skłonienie do przystąpienia do traktatu możliwie jak największej ilości państw, w tym krajów potencjalnie uznanych za agresywne, które zapewne nie podpisałyby porozumienia narzucającego surowsze warunki (Walton, Gray, 2009, s. 238).

Kolejnym ważnym dokumentem na rzecz ograniczenia pozyskania broni jądrowej jest *Konwencja o fizycznej ochronie materiałów jądrowych*, która została podpisana 26 października 1979 r. Państwa, strony Konwencji podpisując ją dały wyraz rosnącemu już wówczas poczuciu zagrożenia wywołanego potencjalnym wykorzystaniem materiałów nuklearnych w celach przestępczych. Wstęp omawianego dokumentu dotyczy problemu, jakim jest pogodzenie stosowania energii atomowej w celach pokojowych np. do wytwarzania energii elektrycznej oraz wykorzystania materiałów jądrowych do produkcji broni masowego rażenia. Państwa – strony Konwencji uznają wzajemnie swoje prawo do rozwijania oraz stosowania energii atomowej w celach pokojowych. Państwa te wyraziły także swoje przekonanie o konieczności rozwijania współpracy międzynarodowej w dziedzinie cywilnej energetyki jądrowej. Właściwy cel podpisania Konwencji znajduje się jednak w drugiej części preambuły, gdyż zawiera ona deklarację, iż Konwencja ma służyć niwelowaniu zagrożenia, jakie może wyniknąć z bezprawnego zawładnięcia materiałami radioaktywnymi i ich wykorzystaniu (Liedel, 2010). Konwencja zobowiązuje państwa – strony do uznania za przestępstwa prawa krajowego następujących czynów:

- nielegalne podejmowanie działań mających na celu pozyskanie, posiadanie, wykorzystanie, przekazanie, przetwarzanie, dysponowanie lub rozprzestrzenianie materiałów jądrowych, co spowoduje lub może wywołać śmierć, bądź ciężkie uszkodzenie ciała jakiegokolwiek osoby lub znaczne szkody materialne;
- kradzież materiałów nuklearnych;
- zawłaszczenie lub uzyskanie w sposób nielegalny materiałów jądrowych;
- zażądanie wydania materiałów jądrowych pod groźbą użycia siły lub przy pomocy siły albo jakiegokolwiek innej formy zastraszania;
- groźenie;
- użyciem materiałów jądrowych w celu spowodowania śmierci lub poważnych obrażeń jakiegokolwiek osoby albo wywołania znacznej szkody materialnej,
- popełnieniem przestępstwa wymienionego wyżej w punkcie b) dla zmuszenia osób fizycznych bądź prawnych, organizacji międzynarodowej lub państwa do podjęcia albo powstrzymania się od podjęcia jakiegokolwiek działania,
- usiłowanie popełnienia czynu wymienionego wyżej w punktach a), b) lub c),
- akt, który stanowi współuczestnictwo w którymś z przestępstw wymienionych w wyżej wymienionych punktach (Aleksandrowicz, 2008, s. 57).

W 2005 roku strony Konwencji o fizycznej ochronie materiałów nuklearnych uzgodniły poprawkę w celu uczynienia konwencji prawnie wiążącą dla stron porozumienia

w zakresie ochrony obiektów i materiałów nuklearnych zarówno w wymiarze wewnątrz-krajowym, jak, również w transporcie oraz składowaniu (*Nuclear security*, 2005).

Problem pozyskania oraz wykorzystania przez terrorystów broni masowego rażenia pojawił się po raz pierwszy w rezolucjach Zgromadzenia Ogólnego w 1996 roku. W rezolucji 52/210 Zgromadzenie Ogólne ONZ zwróciło szczególną uwagę na potrzebę międzynarodowej współpracy w celu zapobiegania wykorzystania przez organizacje terrorystyczne materiałów jądrowych oraz broni chemicznej i biologicznej (Marcinko, 2008, s. 73). Kolejną rezolucją odnoszącą się do zjawiska terroryzmu nuklearnego, była rezolucja 57/83 z 2002 roku zatytułowana *Środki zapobiegania pozyskaniu przez terrorystów broni masowego rażenia*. W rezolucji tej, Zgromadzenie wobec narastającego zagrożenia superterroryzmem, wezwało wszystkie państwa członkowskie do wspierania międzynarodowych wysiłków w celu przeciwdziałania pozyskaniu przez terrorystów BMR oraz środków jej przenoszenia (Marcinko, 2008, s. 73).

Przełomowym momentem w walce z proliferacją broni masowego rażenia stał się 28 kwietnia 2004 roku, kiedy to Rada Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych przyjęła rezolucję opatrzoną numerem 1540. Dokument ten zobowiązuje wszystkie państwa członkowskie ONZ do podjęcia szeroko zakrojonych działań, mających na celu zapobieżenie rozpowszechnianiu broni biologicznej, chemicznej oraz nuklearnej, jak również środków do jej przenoszenia, jakie mogłyby dostać się w ręce ugrupowań terrorystycznych. Rezolucja 1540 zwraca szczególną uwagę na możliwości stosowania przez społeczność międzynarodową sankcji wobec państw podejrzewanych o wspieranie terroryzmu (Craft, 2017). Rezolucję 1540 uważa się za istotny instrument, umożliwiający całkowite powstrzymanie zagrożenia pozyskaniem przez terrorystów broni masowego rażenia. Rezolucja jest prawnie wiążąca i stanowi istotne wzmocnienie procesu nieprolifracji oraz kontroli eksportu BMR. Wymaga również od państw członkowskich składania rocznych narodowych raportów, dotyczących jej stosowania (Handzlik, 2006, s. 115).

Rok później społeczność międzynarodowa przyjęła *Międzynarodową konwencję o zwalczaniu terroryzmu nuklearnego*. Trzynastego kwietnia 2005 roku Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych przyjęło dokument, który stanowi podstawę prawną do międzynarodowej współpracy w prowadzeniu dochodzeń, ścigania oraz ekstradycji osób popełniających akty terrorystyczne związane z użyciem materiałów radioaktywnych lub urządzeń nuklearnych. Konwencja ta nakazuje państwom rozwijanie odpowiednich ram prawodawczych, które traktowałyby jako przestępstwo wykroczenia związane ze zjawiskiem terroryzmu nuklearnego (Rocznik Strategiczny, 2006, s. 120).

Przedmiotem Konwencji są czyny określone w art. 2, który stanowi w ust. 1, iż w rozumieniu Konwencji przestępstwo popełnia każda osoba, która bezprawnie i umyślnie:

- posiada materiały promieniotwórcze lub wytwarza urządzenie nuklearne w celu spowodowania śmierci, poważnych obrażeń ciała lub wyrządzenia szkody w mieniu lub środowisku naturalnym;
- używa w jakikolwiek sposób materiałów radioaktywnych lub urządzeń, lub też spowoduje uszkodzenie obiektów nuklearnych w taki sposób, który wywoła uwolnienie lub ryzyko uwolnienia szkodliwych materiałów radioaktywnych w celu spowodowania śmierci, poważnych obrażeń ciała lub wyrządzenia istotnej

szkody zarówno materialnej, jak i w środowisku naturalnym, lub też w celu zmuszenia do podjęcia określonego działania albo powstrzymania się od niego osoby fizycznej, prawnej, organizacji międzynarodowej lub państwa (Aleksandrowicz, 2008, s. 64).

Przestępstwo nuklearne popełnia także osoba, która zagrozi popełnieniem wyżej wymienionych czynów, pod warunkiem wskazującym na wiarygodność groźby (ust. 2), bezprawnie oraz umyślnie zażąda dostępu do materiałów radioaktywnych, urządzeń lub obiektów jądrowych stosując groźby, pod warunkiem urzeczywistniającym ich wiarygodność lub też używając przemocy (ust. 2) (Aleksandrowicz, 2006, s. 90-91). Z kolei ust. 4 uznaje za przestępstwo także:

- współsprawstwo w przestępstwie,
- organizowanie lub kierowanie innymi osobami w celu popełnienia przestępstwa,
- przyczynianie się w jakikolwiek inny sposób do popełnienia przestępstwa przez grupę osób działających we wspólnym celu zagrażającym bezpieczeństwu nuklearnemu (Dz. U. 2010 nr 112 poz. 740).

W kolejnej rezolucji o numerze 62/46 z 2007 roku, zatytułowanej *Zapobieganie pozyskaniu przez terrorystów materiałów i źródeł radioaktywnych* Zgromadzenie Ogólne ONZ zwróciło szczególną uwagę na odpowiedzialność państw członkowskich, zgodnie z ich międzynarodowymi zobowiązaniami, dotyczącymi utrzymywania skutecznego bezpieczeństwa nuklearnego, podkreślając przy tym, że odpowiedzialność ta, w ramach danego kraju, ciąży wyłącznie na tym państwie oraz wskazując na znaczący wkład międzynarodowej współpracy we wspieraniu wysiłków państw, skierowanych na wypełnianie swoich obowiązków w celu zapewnienia bezpieczeństwa nuklearnego. Zgromadzenie zachęciło również państwa do rozwijania zdolności w zakresie stosowania odpowiednich środków wykrywania oraz specjalnej architektury lub systemów w celu zapobiegania nielegalnemu handlowi materiałami radioaktywnymi (Marcinko, 2008, s. 78).

We wrześniu 2009 roku na posiedzeniu Rady Bezpieczeństwa ONZ pod przewodnictwem prezydenta USA Baracka Obamy, w którym wzięło udział wiele głów państw lub rządów, w sposób jednomyślny przyjęto rezolucję nr 1887 dotyczącą bezpieczeństwa nuklearnego. Rezolucję tę wielu uważa za „czwarty filar NPT”, a w swej idei głosi ona potrzebę „stworzenia warunków do (zaistnienia) świata bez broni jądrowej”, dotyczy ona także szerokiego wachlarza kroków w dziedzinie zwiększania bezpieczeństwa jądrowego, w tym rozbrojenia, pokojowego wykorzystania energii jądrowej, zwalczania proliferacji nuklearnej i szczególnie, zapobiegania terroryzmowi w tym zakresie (Rocznik Strategiczny, 2010, s. 121).

Przykłady działalności organizacji terrorystycznych w aspekcie dokonania aktu nuklearnego

Obecnie zagrożenie zamachem z użyciem broni atomowej, bądź broni radiologicznej wydaje się niewielkie, jednak nie można go w stu procentach wykluczyć. Terrorystyczny atak nuklearny stanowiłby wydarzenie bez precedensu w historii świata (Allison, 2008).

W latach 90. XX w. zjawisko terroryzmu nuklearnego związane było z upadkiem ZSRR, nielegalnym handlem materiałami promieniotwórczych oraz działalnością czeczeńskich separatystów. W dniu 29 listopada 1993 roku dwóch żołnierzy z bazy okrętów podwodnych Polarna wykradli trzy pręty paliwowe zawierające uran 235. Wojskowi mieli zamiar je sprzedać za 50 tys. dolarów, jednak do jakiegokolwiek transakcji nie doszło gdyż obaj zostali aresztowani. Niebezpieczeństwo dla światowego pokoju atomowego stanowiły również tajne rosyjskie bazy atomowe, czego dowodem był incydent terrorystyczny w bazie jądrowej Bamut. W 1994 roku czeczeńscy separatyści zdobyli Bamut, co wśród zachodnich służb wywiadowczych wywołało konsternację, gdyż nikt poza ścisłymi władzami Rosji nie wiedział o istnieniu owej bazy. Z późniejszych informacji niemieckiego wywiadu BND wynikało, że w latach 1994-1996 Iran zakupił na Zakałkaziu kilka gotowych ładunków nuklearnych, najprawdopodobniej była to ta sama broń którą Czeczeni wykradli z bazy Bamut (Witkowski, 2001). W listopadzie 1995 roku czeczeńscy terroryści umieścili w parku Izmaïłowskim w Moskwie kontener z materiałem radioaktywnym cez-137, a w grudniu 1998 roku podobny kontener zawierający materiał radioaktywny, z dołączoną do niego miną, odkryto przy linii kolejowej w pobliżu czeczeńskiego miasta Argun (Adamski, 2007, s. 86-87). Terroryści czeczeńscy wykorzystując materiały radioaktywne uświadomili opinii publicznej, iż „brudna” broń atomowa może stać się środkiem terroru.

Najczęściej wymienianym ugrupowaniem, które mogło zagrozić cywilizacji zachodniej użyciem broni jądrowej czy też radiologicznej była Al-Kaida. Organizacja ta interesowała się możliwością pozyskania broni nuklearnej mniej więcej od połowy lat 90. Wejście w posiadanie takiej broni uznane zostało przez jej założyciela – Osamy bin Ladena za „religijny obowiązek”, a ślady aktywności Al-Kaidy w sferze pozyskania broni jądrowej prowadzą do Sudanu, Pakistanu oraz Afganistanu. Spekulacje na temat Al-Kaidy i broni nuklearnej są niezliczone. W prasie, jak również w publikacjach odnoszących się do terroryzmu możemy natknąć się na informacje, iż bin Laden wielokrotnie twierdził, iż posiada broń nuklearną i nie zawaha się jej wykorzystać. 16 sierpnia 1998 r. *London Times* opublikował historię sprzedaży dwudziestu walizkowych ładunków jądrowych przez czeczeńską mafię Al-Kaidzie. Osama bin Laden za walizkowe bomby taktyczne miał zapłacić 30 milionów dolarów gotówką oraz dwoma tonami heroiny ze swoich laboratoriów w Afganistanie. W tym czasie heroina miała szacunkową wartość przekraczającą 700 milionów dolarów. Natomiast w 2002 r. inny brytyjski dziennik Al-Majallah, poinformował, iż arsenał nuklearny Al-Kaidy wzrósł do czterdziestu ośmiu (Tolak, 2009, s. 27). Rewelacji tych nie udało się potwierdzić. Warto również wspomnieć, iż według informacji ujawnionych przez Wikileaks, w maju 2011 roku amerykańskie

elektrownie atomowe były celem Al-Kaidy, lecz osoba odpowiedzialna za rozpętanie nuklearnego chaosu w USA – Chalid Szejk Mohammed, została aresztowana w związku z jego powiązaniem z terrorystami odpowiedzialnymi za atak z 11 września 2001 roku. Ataki te miały być odpowiedzią na operację „Włócznia Naptuna”, w której komandosi Navy Seals z antyterrorystycznej formacji DEVGRU dokonali szturmu na rezydencję Osamy bin Ladena w Abbottabadzie (Wikileaks, 2010).

Niebezpieczeństwo związane z terroryzmem nuklearnym wynika również z konfliktu na Ukrainie. W sierpniu 2014 ukraińska policja uniemożliwiła przejęcie rud uranu grupie przestępczej w zachodniej części Ukrainy. Nie ustalono, gdzie mógłby być użyty materiał promieniotwórczy, chociaż władze spekulowały, że prorosyjskie ugrupowania rebeliantów na wschodzie kraju mogłyby spróbować zbudować brudną bombę. Według władz w Kijowie DPR (rebelianci z Donetsk Peoples Republic) planują użycie materiałów promieniotwórczych do stworzenia brudnej bomby, którą mogliby szantażować społeczność międzynarodową i rząd Ukrainy (Harress, 2017). Należy również wspomnieć, iż w 2016 r. w narodowym raporcie o postępach ws. bezpieczeństwa jądrowego na Ukrainie stwierdzono, że na Ukrainie znajduje się, ponad 1500 źródeł promieniowania kategorii 1 do 5, ok. 100 placówek pracujących z promieniowaniem jonizującym, przedsiębiorstwo obróbki odpadów radioaktywnych, trzy składowiska odpadów nuklearnych i reaktor badawczy. Wszystkie te obiekty w wyniku konfliktu na Ukrainie znalazły się poza kontrolą ukraińskiego rządu i powołanych do tego instytucji (ARD, 2017).

Kolejne przykłady urzeczywistnienia nuklearnego terroryzmu związane są z handlem materiałami radioaktywnymi grup przestępczych. W lutym 2015 r. w Mołdawii zatrzymano grupę przestępczą chcącą sprzedać radioaktywny cez pochodzący z Rosji. Oficer mołdawskiej policji podając się za przedstawiciela Państwa Islamskiego był w stanie nabyć radioaktywny materiał. Całą operację nadzorowało FBI (Harress, 2017). Natomiast w 2011 r. rosyjski uran znalazł się przedmiotem negocjacji pomiędzy terrorystami w Sudanie a byłym agentem KGB, który zdobył materiały jądrowe. Według informacji medialnych uran wart był 25 mln dolarów (Harress, 2017).

Szczególny przypadek w aspekcie terroryzmu nuklearnego stanowi zabójstwo byłego agenta Federalnej Służby Bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej Aleksandra Litwinienki. Litwinienko zbiegł z Rosji do Wielkiej Brytanii, gdyż ujawnił tajne materiały o korupcji rosyjskiej władzy. Były agent FSB za swoje wypowiedzi odnośnie przestępczej działalności władz na Kremlu oraz powiązań polityków z terrorystami został otruty Polonem² przez agentów FBS 23 listopada 2006 r. (Alehno, 2017). Przypadek Litwinienki jest o tyle ciekawy, iż uwidoczniał możliwość przetransportowania materiału radioaktywnego pomiędzy Rosją i Wielką Brytanią, czego służby angielskie nie wykryły. Istnieje więc wysokie prawdopodobieństwo, że transport materiałów promieniotwórczych pomiędzy państwami UE, jak również możliwość wwiezienia takiego materiału na teren UE jest realny.

Atak terrorystyczny przeprowadzony z wykorzystaniem materiałów radioaktywnych stał się również przedmiotem zainteresowania Państwa Islamskiego. Wzrost ataków ter-

² W podobny sposób został zamordowany twórca Autonomii Palestyńskiej Jaser Arafat w 2004 r.

rorystycznych w Europie w drugiej dekadzie XXI w. spowodował obawy Europejczyków o możliwość przeprowadzenia przez islamistów ataku z wykorzystaniem broni masowego rażenia. Obawy ponadto budzi fakt często nieumiejętnego zabezpieczenia materiałów promieniotwórczych. Na obszarze Europy znajduje się według szacunków ekspertów od 150-240 sztuk amerykańskiej broni nuklearnej. W 2008 r. służby amerykańskich Sił Powietrznych przeprowadziły dochodzenie na temat zabezpieczenia amerykańskiej broni w Europie. Według amerykańskich służb większość obiektów w których przechowywana jest broń jądrowa nie spełnia standardów bezpieczeństwa USA. Ponadto w 2010 r. sześciu aktywistów antyrakietowych włamało się do belgijskiej bazy wojskowej, która przechowuje 10-20 ładunków jądrowych i przez godzinę poruszali się niezauważeni po bazie (Allison, 2010). Znany jest również przypadek obserwacji przez Państwo Islamskie belgijskiego naukowca pracującego w elektrowni jądrowej. Według belgijskich śledczych naukowiec mógłby zostać porwany w celu produkcji „brudnej bomby” lub też jego rodzina mogłaby zostać porwana w celu wymuszenia kradzieży przez naukowca materiału radioaktywnego. W wyniku śledztwa jedenastu osobom, które pracowały w elektrowni jądrowej w Tihange w Belgii, została cofnięta możliwość pracy w miejscach gdzie przechowuje się materiał radioaktywny (Mendick, Samuel, 2016). Jeżeli dany ośrodek nuklearny nie posiada odpowiedniej ochrony technicznej oraz ludzkiej, to może dojść do zdarzenia terrorystycznego, jakie miało miejsce w południowoafrykańskim ośrodku nuklearnym Pelindaba. 8 listopada 2007 roku grupa kilku napastników przedostała się do ośrodka Pelindaba. Według niektórych informacji terrorystom udało się wynieść wzbogacony uran (Pławski, 2011, s. 63).

Podsumowanie

Z pewnością jednym z paradoksów naszych czasów jest to, że wraz z zakończeniem zimnej wojny i bezprecedensowej spirali zbrojeń na linii Wschód-Zachód prawdopodobieństwo ataku jądrowego wcale nie zmalało. Przeciwnie – nigdy nie było tak wysokie jak obecnie, a zwłaszcza w nadchodzących latach, gdyż nigdy jak dotąd sytuacja na świecie nie była tak niestabilna jak teraz. Nigdy wcześniej nie pojawiła się realna groźba, że broń jądrowa dostanie się w ręce fanatyków działających poza wszelką kontrolą (Jałoszyński, 2008, s. 68).

Terroryzm z wykorzystaniem broni jądrowej jest zagrożeniem przyszłości, pytanie tylko na ile ta przyszłość jest odległa i czy w ogóle kiedykolwiek takie zdarzenie będzie miało miejsce. Historia pisze różne scenariusze, czasami bardzo tragiczne, dlatego należy czynić wszystko aby terroryzm nuklearny nigdy w historii świata nie zaistniał, gdyż konsekwencje takiego ataku byłyby katastrofalne. Zainteresowanie bronią jądrową przez terrorystów nie jest żadną tajemnicą. Wykorzystanie materiałów promieniotwórczych przez separatystów czeczeńskich, atomowe aspiracje Państwa Islamskiego czy Al-Kaidy, dowodzą tylko o realności zagrożenia, które traktowane jest częściej w kategoriach politycznego science fiction, niż rzeczywistego problemu, przed którym stoi społeczność międzynarodowa. Dlatego zarówno poszczególne państwa, jak i organizacje między-

narodowe winny czynić wszystko, by w jak największym stopniu uniemożliwić ugrupowaniom terrorystycznym dostęp do broni nuklearnej. Czy w obecnym wieku, któraś z obecnych grup terrorystycznych podejmie się tak ogromnego trudu i ryzyka związanego z pozyskaniem odpowiednich materiałów i wyprodukowaniem broni jądrowej? Na pytanie to nie ma jednoznacznej odpowiedzi. Należy się jednak spodziewać, że zagrożenie terroryzmem atomowym nadejdzie ze strony ugrupowań, które nie liczą na ustępstwa i układy, a zarazem dysponują dostatecznymi środkami finansowymi na pozyskanie takiego uzbrojenia (Terroryzm atomowy, 2010).

BIBLIOGRAFIA

- Adamski, J. (2007). *Nowe technologie w służbie terrorystów*. Warszawa: TRIO.
- Alehno, O. (2015). Wróg Kremla oskarża z za grobu: Władimir Putin, boss mafii i islamscy terroryści. Pobrano 19 sierpnia 2017, z: <https://niezalezna.pl/63515-wrog-kremla-oskarza-z-za-grobu-wladimir-putin-boss-mafii-i-islamscy-terrorysci>.
- Aleksandrowicz, T. (2006). *Nowe prawnomiędzynarodowe instrumenty walki z terroryzmem*. [w:] K. Liedel (Red.), *Terroryzm – anatomia zjawiska* (s. 84-92). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Aleksandrowicz, T. (2008). *Terroryzm międzynarodowy*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza ŁOŚGRAF – Wiesław Łoś.
- Allison, G. (2010). Nuclear Terrorism Fact Sheet. Pobrano 14 sierpnia 2017, z: <http://www.belfercenter.org/publication/nuclear-terrorism-fact-sheet>.
- Allison G. (2008). Time to Bury a Dengerous Legacy. Pobrano 15 lutego 2011, z: <http://yaleglobal.yale.edu/content/time-bury-dangerous-legacy-part-i>.
- ARD: Ukraina nie ma kontroli nad materiałami radioaktywnymi. „Drastyczna sytuacja”. (2016). Pobrano 24 lipca 2017, z: <http://wiadomosci.onet.pl/swiat/ard-ukraina-nie-ma-kontroli-nad-materialami-radioaktywnymi-drastyczna-sytuacja/p3yz21>.
- Bolechów, B. (2002). *Terroryzm w świecie podwubiegunowym*. Toruń: Wyd. Adam Marszałek.
- Bunn, M., et. al., (2016). *Preventing Nuclear Terrorism: Continuous Improvement or Dangerous Decline?*, Cambridge: Belfer Center for Science and International Affairs.
- Craft, C. (2004). *Challengest of UNSCR 1540: Questions about International Export Controls*. Pobrano 12 sierpnia 2017, z: http://www.vertic.org/media/assets/nim_docs/background%20articles/Questions%20of%20International%20Export%20Controls.PDF.
- Dietl, W., Hirschmann, K., Tophoven, R. (2009). *Terroryzm*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Ferguson, C.D., Potter, W.C. (2004). *The Four Face of Nuclear Terrorism*. Pobrano 20 sierpnia 2017, z: www.nti.org/c_press/analysis_4faces.pdf.
- Harress, C. (2015). *Islamic State Nuclear Weapons? Russian Smugglers Tried To Sell Radioactive Cesium To ISIS*. Pobrano 14 sierpnia 2017, z: <http://www.ibtimes.com/islamic-state-nuclear-weapons-russian-smugglers-tried-sell-radioactive-cesium-isis-2130880>.
- Heart, G. (2014). *84 Missing Russian Suitcase Nuke Bombs – The New Post Cold War Threat Posed By Mini Nuclear Bombs*. Pobrano 20 sierpnia 2017, z: <http://www.agreenroadjournal.com/2014/10/84-missing-russian-suitcase-nuke-bombs.html>.
- Hołyst, B. (2009). *Terroryzm*, t. 1, Warszawa: Lexis Nexis.
- Jałoszyński, K. (2008). *Współczesny wymiar antyterroryzmu*, Warszawa: TRIO.
- Kaczmarek, J. (2001). *Terroryzm i konflikty zbrojne a fundamentalizm islamski*, Wrocław: Atla 2.
- Kaczmarek, P. (2008). *Problematyka zbrojeń i rozbrojenia*. [w:] R. Zięba (Red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie* (s. 520-546). Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.

- Kiras, J.D. (2008). *Terroryzm i globalizacja*. [w:] J. Baylis, S. Smith (Red.), *Globalizacja polityki światowej. Wprowadzenie do stosunków międzynarodowych* (s. 593-616). Kraków: Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Liedel, K. (2010). *Ochrona fizyczna materiałów jądrowych*. Pobrano 15 grudnia 2010, z: <http://www.terroryzm.com/article/250/Ochrona-fizyczna-materialow-jadrowych.html>.
- Marcinko, M. (2008). *ONZ wobec terroryzmu międzynarodowego*. Kraków: Wydawnictwo Instytutu Studiów Strategicznych.
- Marcinko, M. (2015). *Terroryzm nuklearny – realne zagrożenie czy political fiction?* Pobrano 15 lipca 2017, z: <http://www.psz.pl/tekst-2242/Marcin-Marcinko-Terroryzm-nuklearny-realne-zagrozenie-czy-political-fiction/Str-4>.
- Mendick, R., Samuel, H. (2016). *Brussels attacks: 'Nuclear terrorism' is real threat, says UN watchdog*. Pobrano 18 września 2017, z: <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/03/25/brussels-attacks-nuclear-terrorism-is-real-threat-says-un-watchdog/>.
- Międzynarodowa konwencja w sprawie zwalczania aktów terroryzmu jądrowego, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 13 kwietnia 2005 r.*, Dz. U. 2010 nr 112 poz. 740.
- Nuclear security – measures to protect against nuclear terrorism: Amendment to the Convention on the Physical Protection of Nuclear Material*. (2005). Pobrano 14 sierpnia 2017, z: <http://www.iaea.org/About/Policy/GC/GC49/dokuments/gc49inf-6.pdf>.
- Pławski, K. (2011). *Atomowy straszak*. *Polska Zbrojna*, 40 (770).
- Preventing the risk of radiological terrorism*. (2017). Pobrano 12 września 2017, z: <http://dag.un.org/handle/11176/257142>.
- Pytlakowska, A. (2005). *Układ o Nierozprzestrzaniu Broni Jądrowej*. Pobrano 12 sierpnia 2017, z: <http://www.psz.pl/tekst-7504/Anna-Pytlakowska-Uklad-o-Nierozprzestrzaniu-Broni-Jadrowej>.
- Raport komisji Gilmore'a*. (2001). [w:] Y. Alexander, M. Hoenig (Red.), *Superterroryzm*. Warszawa: Bellona.
- Rocznik Strategiczny 2005-2006*. (2006). Warszawa: Scholar.
- Rocznik Strategiczny 2009-2010*. (2010). Warszawa: Scholar.
- Terroryzm atomowy*. (2010). Pobrano 1 lipca 2010, z: <http://www.greenpeace.org/poland/co-robimy/klimat-i-energia/energia-atomowa/terroryzm-atomowy>.
- Tolak, Ł. (2009). *Nielegalny transfer materiałów radioaktywnych i rozszczepialnych, źródła i inicjatywy zapobiegania*. *Terroryzm: Zagrożenia – Prewencja – Przeciwdziałanie*, 4.
- Traktat o Nieprolifracji Broni Jądrowej i Technologii Jądrowych*. (2010). Pobrano 20 sierpnia 2017, z: www.atomowyterroryzm.republika.com.
- Walsh, J. (2003). *Nuclear terrorism: Risks, consequences and response*. [w:] A. M. Howitt, R. L. Pangi (Red.), *Countering Terrorism. Dimensions and Preparedness*, Cambridge-London: MIT Press.
- Walton, C.D., Gray, C.S. (2009). *Druga epoka nuklearna: broń jądrowa w XXI wieku*. [w:] J. Baylis, J. Wirtz, C.S. Gray, E. Cohen (Red.), *Strategia we współczesnym świecie. Wprowadzenie do studiów strategicznych*. Kraków: Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Wikileaks: bomba atomowa w Europie na wypadek śmierci ben Ladena*. (2010). Pobrano 12 sierpnia 2010, z: www.tokfm.pl/Tokfm/1,103086,9530776,Wikileaks_bomba_atomowa_w_Europie_na_wypadek_smiéci.html.
- Williams, P.L. (2005). *Al-Kaida. Międzynarodowy terroryzm, zorganizowana przestępczość i nadsięgająca apokalipsa*. Poznań: Zysk i S-Ka.
- Witkowski, I. (2001). *Atom bin Ladena*. Pobrano 20 czerwca 2017, z: <http://www.wprost.pl/ar/11478/Atom-bin-Ladena/?O=11478&pg=1>.